

БУХОРО ТАРИХИ МАСАЛАЛАРИ

(Энг кадимги замонлардан хозиргача)

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

ТАРИХ ВА МАДАНИЙ МЕРОС ФАКУЛЬТЕТИ

БУХОРО ТАРИХИ КАФЕДРАСИ

БУХОРО ТАРИХИ МАСАЛАЛАРИ

(энг қадимги замонлардан ҳозиргача)

мавзусидаги Республика илмий-амалий (онлайн) конференция

МАТЕРИАЛАРИ

Бухоро – 2021

САДРИДДИН АЙНИЙНИНГ ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ ТЎҒРИСДАГИ ҚАРАШЛАРИ МА ЖАДИД МАКТАБЛАРИДАГИ ФАОЛИЯТИ

Темиров Ф.У.- БухДУ, т.ф.ф.д.(PhD)

Садриддин Айний 1878 йилнинг 15 апрелида Бухоро областининг Гиждувон районидаги Соктаре қишлоғида Саидмуродхўжа номли камбағал деҳқон оиласида туғилди. Айнийнинг отаси меҳнатсевар ва инсонпарвар киши бўлиб, фан ва адабиётга катта ҳаваси бор эди. У иқтисодий қийинчиликларга қарамасдан ўз болаларини мактаб ва мадрасада ўқитиб, саводли, маълумотли ва маърифатли қилиш учун ҳаракат қилар эди.

Садриддин айний эски мактабда тўрт йил ўқиган бўлса-да, таълимнинг диний-схоластик усули унинг саводли бўлишига имконият бермади. Шунга қарамасдан, отаси унда шеърга нисбатан муҳаббат уйғотади ва шеър ўқиш, шеър ёдлашни ўргатади.

Ота-онасининг вафотидан кейин, моддий ва маънавий маънавий қийинчиликларга қарамасдан, С.Айний Бухоро мадрасасига ўқишга кирди. Муҳтожлик ва турмушнинг оғирлиги сабабли у мадрасадаги муллавачча ва бошқаларнинг хизматини қилиб кун кечирди ва дарс ўқиди.

Бу тўғрида: С.Айний “... қор-ёмғирли кунларда кўчага чиқсам, ковушимнинг ичи сув билан тўлиб оёғимнинг ёрилган жойларидан пичоқ билан тилинган каби қон сизилиб чиқар ва ёриқларга кирган муздай сувнинг таъсири билан яна қиздирилган бигиз санчилгандай чидаб бўлмаслик даражада оғирди”¹ деб ёзади.

Бундай оғир аҳвол, мадрасадаги диний-схоластик дарслар муллаваччаларнинг мантқиқсиз мунозаралари, мадрасадаги мансабпараст ўқувчиларнинг суҳбатлари Айнийни қўлдан қайтара олмади. У фан ва адабиётни қунт билан ўрганиб борди. Мадраса программасидан ташқари тожик, ўзбек, озарбайжон адабиётлари классикларининг асарларини ўқиб чиқди.

Мадрасада моддий аҳволи ёмон бўлганлиги сабабли Айний қози Шарифжон Махдум (адабиётда Садри Зиё тахаллуси билан машҳур) ҳовлисида хизмат қилиб юрди. Хизмати оғир бўлишига қарамай, Айний Абдулмажид Зуфнун, Яхёхўжа, Содиқхўжа Гулшаний каби шоирларнинг у ерда ҳафтада 3-4 марта бўлиб турадиган илмий ва адабий мажлисларида доимо қатнашар эди. Бу мажлисларга бир томондан, амир амалдорларининг ёмонлиги, ўша замон катталарининг ноўй ҳаракатлари тўғрисида гапирилса, иккинчи томондан, у замоннинг Шоҳин, Дониш каби машҳур олимлари ва ёзувчилари тўғрисида гап кетар эди. Бу суҳбатлар Айний қарашларига таъсирсиз қолмади.

¹С.Айний. Эсдаликлар. –Т. “Ўзбекистон” нашриёти, 1965. 180-бет.

С.Айний Аҳмад Махдум Донишнинг “Номус-ал-аъзам”, “Мунтахаб-ал-ахком”, “Наводир-ул-вақое” каби асарларини ўқиб чиқади ва қаттиқ таъсирланади.

“Наводир-ул-вақое”нинг менга таъсир қилган жойлари шу эдики,-деб ёзади Айний,- мен у ҳодисаларни ўз турмушимда кўриб сиқилар эдим. Лекин ҳеч вақт уни ислоҳ қилиш ва у аҳволларнинг ислоҳ бўлиши эсимга, келмас эди ва гумон қилар эдимки, “дунё шундай бўлган, шундай бор ва шундай бораверади, нима қилмоқ керак? Лекин бу ёмон аҳволларни “Наводир-ул-вақое” мундарижасида ўз турмушимда кўрганларимнинг реал тавсирини ўқиб, менда бошқа ҳолат юз берди. Мен кўнглимда айтдим: “Бу аҳволни ислоҳ қилиш керак, модомики, мен ислоҳ қила олмас эканман, ундан нафратланишим керак”¹.

Бу ерда шуни ҳам айтиш керакки, Донишнинг зикр қилинган асарларида XX аср бошларида Бухородаги тараққийпарвар ёш авлоднинг эски мактаб ва мадраса таълими усулини ўргартириш тўғрисидаги илғор маърифатпарварлик ғояларининг ва педагогик фикрларнинг пайдо бўлиши ва ўсишига катта таъсир кўрсатди.

Ўлкадаги илғор кишилар халқ ҳаётини яхшилаш, саводсизликка қарши кураш, эски мактабларни ислоҳ қилиш, янги мактаблар очиш, халқ маърифатини кўтариш иши учун киришдилар. Шуни қайд қилиш керакки, асримизнинг бошларида Туркистонда пайдо бўлган педагогик фикрларда биз асосан уч оқимни кўраемиз:

1.Ўрта аср феодал клерикал оқим. Бу оқимнинг асосий вакиллари реакцион руҳонийлар бўлиб, улар ҳукмрон эди.

2. Туркистонда пайдо бўлиб келаётган миллий буржуазия оқими. Бу оқимнинг вакиллари жадиidler бўлиб, улар қолоқ феодал тузумнинг айрим томонларини тақдид қиладилар ва хусусан феодал-клерикал мактабларни ислоҳ қилиш, “усули жаид” мактаблари очиш фикрини илгари сурдилар.

3.Халқ манфаатини ўзида акс эттирган прогрессив демократик оқим. Демократик педагогика ўрта аср мактаби ва тарбия системасини рад қилади ва жадиdизм педагогикасига қарама-қарши ўлароқ янги, илғор халқ мактаби ва тарбия системасига асосланади. Бу оқимнинг йирик вакилларидан бири Бухорода Садриддин Айний эди.

С.Айний янги типдаги мактаб очишга интилди. Лекин унда таълим қоидалари ва методлари тўғрисида етарли даражада маълумот йўқ эди: “Таълим усули жуда бузуқ эди, ҳаммамиз усул ва қоидадан хабарсизлигимиз учун қийналар эдик”².

XX асрнинг бошларида Бухорода яшовчи татарлар ўз болалари учун янги мактаблар очиб, Бухородаги айрим тожик болаларни ҳам ўқишга қабул қилдилар. Тожик болалар учун татар тилида дарс ўқиш жуда қийин эди, албатта. С.Айний бу мактабни бориб кўриб ва тожик болаларнинг

¹ С.Айний. Ёддоштҳо. 4-китоб. 215-216-бетлар

² С.Айний. “Бухоро инқилоби тарихи учун материаллар”. -М.: 1927, 31-бет

қийналаётганлигини кўриб, татарча дарсларни татар ўқитувчисининг розилиги билан тожик тилига таржима қилиб, ўқувчиларга тушунтирарди.

1905 йил революциясидан кейин ташкил этилган “Бухоройи шариф биродарлиги” жамиятининг топшириғи билан С.Айний Самарқандга келиб, абдуқодир Шакурый янги миллий мактабининг таълим-тарбия ишлари билан танишди. Ана шу маълумотлар ва тажрибалар асосида С.Айний ўзининг дўсти Мирзо Абдулвоҳид Мунзим билан унинг ҳовлисида янги типдаги тожик мактаби очади. Улар мактабни моддий жиҳатдан таъминлаш учун ўзига тўқроқ оилалардан уч сўмдан ўқиш ҳақи олиб, камбағал болаларни бепул ўқитдилар.

Айний ва Мирзо Абдулвоҳид Мунзим ўша мактаб учун бир алифбе тузадилар (бу алифбе ҳозирча топилмаган).

1909 йилнинг кузида С.Айнийнинг мактабида ўтказилган имтиҳон яхши натижа берди, реакцион муллалар бу ютуқдан хавфсираб иғво кўтариб, мактабни ёптирдилар.

“Муллалар ва амир одамлари шу билан чегараланмасдан тўдалашиб келиб Мирзо Абдулвоҳидни уриб ўлдирмоқчи бўлдилар”¹-деб ёзади С.Айний. Бир қанча вақт Мирзо Абдулвоҳид ва Айний яшириниб юрдилар. Бундай юриш жонига теккан С.Айний Бухоро аъламининг олдига бориб, янги мактабнинг аҳамиятини ва эски мактабдан афзаллигини исботламоқчи бўлди.

Аълам С.Айнийга қуйидаги жавобни берди:

“Кишиларнинг болалари саводли бўлса нимаю, саводсиз қолса нима? Ўзинг саводлисан, илминг бор, қози бўл, раис бўл. Агар яшашни хоҳласанг, бу ишларнинг кетидан юрма”².

Лекин С.Айний ва унинг сафдошлари ўз мақсадлари йўлидан қайтмадилар. 1910 йил охирларида бир махфий жамият туздилар ва унинг отини “Тарбияи атфол” (Болалар тарбияси) қўйдилар. Ҳаммаси бўлиб 20 та аъзоси бўлган бу жамият ўз олдига қуйидагиларни вазифа қилиб қўйган эди:

1.Кенг аҳоли оммаси орасида маориф ва турли хил адабиётлар тарқатиш.

2.Исрофгарчилик ва бошқа барча ножўя урф-одатларга қарши кураш

3.Ҳукуматга қарши ташвиқот қилиш.

Бу жамият янги махфий мактаблар очар ва болаларни ўқитиб, саводли бўлганларини Оренбург,Қозон,Уфа,Қримга ўқишга юборар эди. Жамият ва унинг аъзоларининг савияси тўғрисида С.Айний бундай деб ёзади: “Фақат афсуски, жамият сиёсий маълумот руҳида тарбияланмаган эди ва Россия ишчилар ҳаракатидан хабарсиз эди”³.

¹ С.Айний. Мухтасари таржимаи ҳоли худам. 66-бет.

² Ўша китоб, 67-бет

³ С.Айний.Мухтасари таржимаи ҳоли худам. 68-бет

Жамият “Бухоройи шариф” ва кейинча ўзбек тилида “Турон” газеталарини чиқаришга муваффақ бўлди. Лекин кўп ўтмай, бу газеталар Бухоро амирининг фармони билан чиқмасдан қолади.

Биринчи жаҳон уруши йилларида Бухорода янги усул мактабларининг сони анча кўпайди. Бундан хабардор бўлган Қушбеги мактаб ўқувчиларини чақириб, мактабини ёпишни буюради, янги усул мактаб ўқувчиларини амир ва подшо ҳукуматининг маъмурлари таъқиб остига олади. Айний Бухородан вақтинча кетиб Қизилтепада ишлади.

Бухоро амири Айнийни илғор кишилар муҳитидан ажратиб, ўз манфаатларига хизмат қилдириш мақсадида “Хиёбон” мадрасасида мударрислик вазифасига тайинлади.

Эски таълим усулининг бузуқлиги ва Бухоро мадрасаларидаги тартибсизликларни билган ҳамда амирга хизмат қилишни хохламаган С.Айний кўп ўтмасдан, бу ишни тарк қилди ва ўз ижоди билан шуғулланди.

Ёш бухороликлар жамияти “Тарбияи атфол”нинг ҳамма аъзолари бир хил фикрда эмас эдилар. Ижтимоий, сиёсий ва маданий масалаларга уларнинг қарашлари турлича эди. С.Айний жамият фаолиятини халқ манфаатига қаратмоқчи бўлди, бошқалар эса бу фикрга қарши чиқдилар. Бу тўғрида Айний бундай ёзади: “Февраль революцияси эълон қилингандан кейин жамиятимиз уч марта йиғилди. Бу уч йиғилиш ҳам жанжал билан ўтди. Мен таклиф қилдимки, жамият махфий ҳолатда турсин, лекин ҳозирги талабга мувофиқ программа тузиб, аъзоларнинг сонини кўпайтириш керак. Жамият аъзолари очик ва ярим очик ҳаракатларга қатнашаверсинлар. Лекин йўл-йўриқларни жамиятдан олсинлар... мен деҳқонлар орасида ташвиқот ўтказиш масалаларини улар олдига қўйдим ва “Модомики, ислохотнинг бир қисми ер солиғининг ислохоти экан, бу тўғрида деҳқонларни тайёрлаш керак”¹,-дедим. Лекин жамиятнинг кўпчилик аъзолари Айнийнинг бу фикрига қарши чиқдилар ва “Модомики, Россияда революция бўлди, энди махфий жамиятнинг кераги йўқ. Жамиятимизга барҳам бериб, ўқиб келганлар (жадид Фитрат ва Усмонхўжа Туркияда ўқиб келиб, Бухорода пантуркистик ғояларни ташвиқот қилар эдилар) изидан борамиз”²-дедилар. С.Айний таклифига уч киши- укаси Сирожиддин, Ҳомидхўжа Мехрий (булар 1918 йилда Бухоро амири томонидан ўлдирилди), шоир Мирза Назрулло Лутфий қўшиладилар (Лутфий, С.Айний билан қамоққа олиниб, 75 дарра урилгандан кейин ўлди).

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

1. Boltayev, Bobir Baxtiyorovich. "BUXOROLIK MINIATURACHILASSOM SADRIDDIN POCHCHAYEV IJODIGA BIR NAZAR." *Scientific progress* 1.6 (2021): 998-1004.

¹ С.Айний. Мухтасари таржимаи ҳоли худам, 66-бет.

² Ўша китоб, 66-67-бетлар

2. Rajabov, Oybek Iskandarovich. "BUXORODAGI AYRIM MUQADDAS QADAMJO-QAL'ALAR XUSUSIDA." *Scientific progress* 1.6 (2021): 1162-1168.
3. Умаров, Б. Б. "НА КИСЛЯКОВ ТАДҚИҚОТЛАРИДА ЖАНУБИЙ ТОЖИКИСТОН ЭТНИК ТАРИХИ." *Scientific progress* 1.6 (2021): 1005-1009.
4. Тўраева, Г. Б., Ўтаева, Ф. Х., & Жумаева, Н. А. (2021). ОА СУХАРЕВА ТАДҚИҚОТЛАРИДА БУХОРО ТАРИХИ ВА ЭТНОГРАФИЯСИНИНГ ЎРГАНИЛИШИ. *Scientific progress*, 1(6), 1010-1018.
5. Bakhtiyorovich, Boltaev Bobir. "Excerpts from the life of the bukharian artist." *Middle European Scientific Bulletin* 12 (2021): 160-165.
6. Ochilov, A. T. "DATING OF THE ZAMANBABA CULTURE: ASSED ON ARCHAEOLOGICAL SOURCES." *Theoretical & Applied Science* 12 (2019): 589-591.
7. Mubinov, M. A. "Diplomacy of the eastern states and central asian khanates in the struggle for independence." *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HISTORY* 2.5 (2021): 26-31.
8. Maksud, Beshimov. "Markets of Bukhara." *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HISTORY* 2.5 (2021): 18-21.
9. Sharopov, Dilshod Ravshan O'G'Li. "ABDURAZZOQ SAMARQANDIYNING "MATLAI SA'DAYN VA MAJMAI BAHRAYN" ASARINING O'RGANILISH TARIXI." *Scientific progress* 2.1 (2021): 358-361.
10. Очилов, Алишер Тўлис Ўғли. "БУХОРО ВОҲАСИ ШАКЛЛАНИШИДА ЗАРАФШОН ДАРЁСИНИНГ ЎРНИ ВА ВОҲА ТАРИХИЙ ГЕОГРАФИЯСИГА ДОИР АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР." *Scientific progress* 1.6 (2021): 933-938
- Murodova, Dilrabo Shomurodovna, and Feruza Xolmamatovna O'tayeva. "TF Gelax tadqiqotlarida Buxoro shahri mudofaa tizimini organilishi." *The Fifth International Conference on History and Political Sciences*. 2015.
11. Turaevich, Halimov Talat. "From the history of economic relations between central asia and india (XV-XVII centuries)." *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HISTORY* 2.5 (2021): 22-25.
12. OCHILOV, Alisher. "JEWELRYC TRADITION IS A SOURCE OF STUDY OF BUKHARA HISTORY." *Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi* 1.1: 105-116.
13. Бобожонова, Феруза Хаятовна. "БУХОРО МАДРАСАЛАРИ МАЎНАВИЯТ ДУРДОНАСИ." *Scientific progress* 2.1 (2021): 362-366.
14. Муродова, Дилрабо Шомуродовна. "ИККИНЧИ ЖАҲОН УРУШИ ЙИЛЛАРИДА БУХОРОДА ИЛМ ВА ФАН (БУХОРО ПЕДАГОГИКА ИНСТИТУТИ МИСОЛИДА)." *Scientific progress* 2.1 (2021): 660-664.

15. Ochilov Alisher. "The Role of Zamanbaba Culture in The Social and Economic History of Bukhara Oasis During Bronze Age." *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HISTORY* 2.4 (2021): 42-47.
16. JAMOLOVA, DILNOZA MUYIDDINOVNA. "THE END OF THE EMIRATE OF BUKHARA: THE END OF THE POLITICAL STRUGGLE BETWEEN THE JADIDS AND THE ULEMA." *International Journal of Philosophical Studies and Social Sciences* 1.1 (2021).
17. Jamolova, D. M. "Traveling to Modernity: Perception of Modernity of the Central Asian Muslims in the early 20th century." *International Journal of Psychosocial Rehabilitation* 9.24 (2020): 4202-4207.
18. Темиров Ф., Исломов Д. САДРИДДИН АЙНИЙ–ЗАМОНДОШИ ФИТРАТ ҲАҚИДА //Scientific progress. – 2021. – Т. 2. – №. 1. – С. 1349-1354.
19. Темиров Ф., Халикова Н. БУХОРО АМИРЛИГИДА ТАШҚИ СИЁСАТ ВА ДИПЛОМАТИЯНИНГ РИВОЖЛАНИШИ ТАРИХИДАН //Scientific progress. – 2021. – Т. 2. – №. 1. – С. 1276-1282.
20. Темиров Ф., Умаров Б. БУХОРО АМИРЛИҚДА ОИЛА, НИКОҲ ВА МЕРОС ҲУҚУҚИНИНГ АМАЛДА ҚЎЛЛАНИШИ //Scientific progress. – 2021. – Т. 2. – №. 1. – С. 1201-1207.

БУХОРО ВОҲАСИНИНГ ИБТИДОЙ ТАРИХИНИ ЎРГАНИЛИШИДА ЯҲЁ ҒУЛОМОВНИНГ РОЛИ

**Мирсоатова Сайёра Тургуновна-
ФарДУ Жаҳон тарихи кафедраси доценти, т.ф.н.,
Масобирова Химоят Комиловна-
ФарДУ магистранти**

XX асрнинг 50-60 йилларида Бухоро воҳасининг ғарбида, Зарафшон дарёсининг этакларида дастлабки археологик қидирув ишлари олиб борилди. Унга ўзбек археологияси отаси Яҳё Ғуломович Ғуломов бошчилик қилади. Экспедиция томонидан ҳудудда неолит ва бронза даври жамоаларининг манзилгоҳлари топилади¹ ва кейинчалик айнан шу манзилгоҳларда қазилмалар олиб борилиши натижасида тарихимизда кўплаб янгиликлар қилинади². Мохандарё экспедициясининг Қуйи Зарафшон воҳасида олиб борилган археологик ишлари натижасида бу ҳудудда биринчи марта неолит даври овчи ва балиқчиларининг илк деҳқон ва дастлабки чорвадор жамоаларига айланиш жараёни кузатилди.

Я.Ғ.Ғуломов экспедиция ишини шогирди А.Мухаммаджонов билан Бухоро воҳаси суғориш тизимини ўрганиш ишларидан бошлайдилар.

¹ Гулямов Я.Г. Археологические работы к западу от Бухарского оазиса. – ТИИА АН УзССР на территории Ферганы. – Вып. 2. Ташкент.: 1956.

² Гулямов Я.Г., Исламов У.И., Аскарлов А.А. Первобытная культура в низовьях Зарафшана. Ташкент.: 1966.

Raxmanov Umidjon. Buxoroning buyuk farzandi abdulxoliq g'ijduvoni va uning xo'jagon tariqatining paydo bo'lishi va tasavvufiy g'oyalari.....	177
Темирова Гулирухсор. Бухоро амирлигида ёзма ҳужжатларнинг шаклланиши. ҳукмдорлар ва давлат амалдорларининг кутубхона-архивлари ва уларнинг тадқиқ қилиниши.....	180
Утаева Ф.Х. Ўзбекистон илмий тарихий матбуотда Бухоро тарихи масалалари.....	186
Ғайбуллоева Моҳира. Тавсифи маъсалаҳои этники ва фарҳангии воҳаи бухоро дар таърихи Бухорои Наршаҳи	189
Olimov Kozimjon. "Shohnoma" ning sirli ahamiyati	194
Мирзаев Насриддин. Абу Абдуллоҳ Зоҳид Бухорийнинг "Маҳосин ал-ислом ва шароеъ ал-ислом" асари хусусида	196
Rajabova Dilnoza, Atoev Muhammadjon. Sadri Ziyoning "Tazkori ash'or" asarida Buxoro amiri Sayyid Abdulahadxonga berilgan ta'rif.....	199
Ahmadov Ahmadjon. "Tuhfai ahli Buxoro" asarida Afg'oniston.....	201
Отабек Баҳриев. "Саҳиҳул Бухорий" асарининг тўлиқ номи	203
Sa'dullayeva Shahlo. "Lison ut-tayr" dostonida Naqshbandiya tariqati g'oyalarining ifodalanishi.....	207
Абдукаримов Жамолиддин. Муҳаммад Ҳакимхоннинг "Мунтахаб ат-таворих" асарида Бухоро-афғон муносибатларига оид маълумотлар.....	210
Амонов М.У. Миён Фазл Аҳмад ва унинг "Рисолаи шариф" асари.....	214
Мирзаев Авазбек. «Бобурнома» асарида Бухоро тарихини ёритилиши...	217

4-ШЎБА. "БУХОРИЙ"ЛАРНИНГ ИЛМИЙ, ТАРИХИЙ ВА АДАБИЙ МЕРОСИ, УЛАРНИНГ ЖАҲОН ИЛМ-ФАН ВА МАДАНИЯТИГА ҚЎШГАН ҲИССАСИ; БУХОРО ЖАДИДЛАРИНИНГ ИЖТИМОИЙ-СИЁСИЙ ФАОЛИЯТИ ВА ИЛМИЙ (МАЪРИФАТПАРВАРЛАР, ТАРАҚҚИЙПАРВАРЛАР) МЕРОСИНИ ЎРГАНИШ..... 220

Аслонова А.А., Ахматов А. ЁШЛАРНИНГ КАМОЛ ТОПИШИДА МИЛЛИЙ МАКТАБЛАР МАСАЛАСИ.....	220
Санъатжон Ражабов. ПЎЛАТ СОЛИЕВ ТАДҚИҚОТЛАРИДА БУХОРО ТАРИХИ МАСАЛАЛАРИНИНГ ЁРИТИЛИШИ	222
Фаррух Темиров. САДРИДДИН АЙНИЙ ВА УНИНГ "ТАҲСИБ УС – СИБЁН" АСАРИ ҲАҚИДА.....	225
Темиров Ф.У. САДРИДДИН АЙНИЙНИНГ ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ ТЎҒРИСДАГИ ҚАРАШЛАРИ МА ЖАДИД МАКТАБЛАРИДАГИ ФАОЛИЯТИ.....	231
Мирсоатова Сайёра, Масобирова Химоят. БУХОРО ВОҲАСИНИНГ ИБТИДОИЙ ТАРИХИНИ ЎРГАНИЛИШИДА ЯҲЁ ҒУЛОМОВНИНГ РОЛИ	236
Шоназаров Абдувоси. "САҲИҲУЛ БУХОРИЙ"НИНГ РОВИЙЛАРИДАН БИРИ.....	241

**BUXORO DAVLAT
UNIVERSITETI**